

A/S Sønder Omme Plantage

Lidt historie

I perioden 1800 til 1950 skete der en voldsom omvæltning af landskabet i Vest- og Nordjylland som en direkte følge af hedernes opdyrkning. Blandt de mange jyske plantager, der blev anlagt i 1800-tallet og ind i det tyvende århundrede, er Sønder Omme Plantage en af de yngre, stiftet den 23. januar 1901.

Hedernes opdyrkning til plantager og landbrug er ganske domineret af Hedeselskabet, der stiftedes i 1866, hvor Enrico Mylius Dalgas for eftertiden er det navn, man berettiget knytter til hede opdyrkingen. Han kaldte området for Danmarks sørgeligste hede egn, da han i 1870 stod på Svollibjerg, hvor han kunne overse 15 kvadrat mile af sit fædreland, alt fladt som et stuegulv, næsten alt sort og øde. Og nu 140 år efter skuer vi ud over et helt andet landskab.

I både Sønder Omme og Hoven Sogne fandt der store plantageanlæg sted fra 1877 til århundredeskiftet.

Der havde længe været et ønske hos hede sagens stedlige talsmænd, om at få tilplantet det store hede- og sandareal mellem Sønder Omme og Grindsted og efter Dalgas' opfordring indhentede provst Thyssen i 1890 priser på opkøb af arealet. Priserne var rimelige, men det lykkedes ikke at rejse den fornødne kapital.

Imidlertid bevirkede en voldsom brand i 1899 fra øst mod vest i det areal, som man havde udset sig som Sønder Omme Plantage, at vegetationen var så ødelagt, at man frygtede en sandflugt.

Stiftamtmand V. Bardenfleth, Vejle Amt, som Sønder Omme tilhørte, interesserede sig for plantningsagen og for at hjælpe fattige hede egne i Vejle Amts vestlige del. Efter at en kreds af beboere i Sønder Omme med pastor Thyssen i spidsen havde henvendt sig til stiftamtmanden i Vejle blev der den 18. oktober 1900 indkaldt til et offentligt møde på Vejle Rådhus, hvor det blev besluttet at søge dannet et aktieselskab til beplantning af 1400 tdr. land i Sønder Omme Sogn, og i "dette øjemed at udstede en af 99 mænd underskrevet offentlig indbydelse om tegning af aktier i et sådant selskab".

På samme møde blev det overdraget en komite på 9 mænd at arbejde for aktietegningen, at udarbejde udkast til love for Selskabet og eventuelt indkalde til et senere møde til Selskabets stiftelse.

Der blev udsendt ca. 800 indbydelser til forskellige "mænd" rundt i landet og til såvel lokale blade som landets største blade.

Der skulle bruges 20.000 kr. til opkøb af ca. 1400 tdr. land, der kunne købes samlet. Flere af husmændene på området var gået fallit, og deres ejendomme overtaget af en kreditforening – de sidste tilbageværende husmænd ville gerne sælge. I øvrigt ret enestående, at det var muligt at købe dette område på ca. 8 km²

samlet. Arealet var hede og flyvesandområder, og man regnede med at kunne ændre klimaet ved beplantning. Endvidere skulle der bruges 60.000 til tilplantning, men med fradrag af statstilskud på 20.000 kr. skulle der fremskaffes en kapital på 60.000 kr.

Det lykkedes, idet interessen var stor, og den 23. januar 1901 på den stiftende generalforsamling var der tegnet 559 aktier a' 100 kr. Den endelige aktiekapital blev 61.700 kr.

Udover private havde flere sogneråd i Vejle Amt tegnet tilsammen 59 aktier, Vejle Amtsråd 40 aktier, Vejle Byråd 10 aktier og Det Danske Hedeselskab 20 aktier

Aktierne blev udstedt a' kr. 100, men kunne købes kontant for kr. 90. På afbetaling kostede aktien kr. 100 med kr. 2,50 på aktie pr. kvartal i 10 år.

Ifølge vedtægterne var aktieselskabets formål "På et i Sønder Omme sogn erhvervet hede areal stort ca. 1400 tdr. at anlægge og opelske en plantage af hensigtsmæssige træsorter".

På den stiftende generalforsamling drøftede man blandt andet at en opdyrkning af omkring 100 tønder land årligt ville være muligt, således at arealet ville være tilplantet i løbet af 15 år. Det skulle imidlertid vise sig at være alt for optimistisk. Først ved 50-års jubilæet i 1951 kunne det konstateres, at tilplantningen nu omtrent var tilendebragt, og endelig i 1968 var dette sket.

Man startede i den østlige del af det købte areal, nærmere bestemt omkring Brunbjerg, og fik i løbet af de første 6 år realpløjet ca. 300 tønder land og rendepløjet ca. 200 tønder land, altså tæt ved de første satte mål, men plantningen fulgte ikke helt med, idet der i samme tidsrum plantedes ca. 175 tønder land, hver anden række rødgran og hver anden række bjergfyr og ca. 100 tønder land ren bjergfyr.

I 1903 blev Plantørgården opført med bolig for plantøren og driften af hans tjenestejord. I perioden 1925 til 1961 boede plantørægteparret Margrethe og Jørgen Madsen i Plantørgården. Stuehuset i Plantørgården har fra 1961 været udlejet som fritidsbolig, medens udbygningerne blev benyttet i forbindelse med planteskoledriften.

I plantagen var der foruden Plantørgården en mindre landbrugsejendom. Oprindeligt var det en af de ejendomme som var beliggende på det areal som Aktieselskabet købte i 1901. Ejendommen blev anvendt som tjenestested for en skovarbejder. Erna og Chr. Paulin boede i skovarbejderboligen som de sidste sammen med deres 4 børn, inden den blev anvendt som fritidsbolig for forskellige lejere.

I 1989 blev ejendommen, der nu hedder "Skovhuset", jagtstue for medlemmerne af Vejle Jagtforening af 1918, der efterfølgende har udført et stort arbejde med at sætte ejendommen i stand, så den i dag fremtræder yderst velholdt.

Vejle Jagtforening af 1918 overtog lejemålet til jagtretten i Sønder Omme Plantage i 1920 efter anmodning fra 3 tidligere lejere af jagten i Plantagen. Jagtforeningen har siden uafbrudt i alle årene haft jagten i Sønder Omme Plantage. Foreningens mangeårige tilknytning til Plantagen medfører, at medlemmerne føler et særligt ansvar over for Plantagen og dens vildtbestand, hvilket ud over at være til glæde for jægerne selv også kan glæde Plantagens aktionærer og gæster. Jagtlejen er i dag en væsentlig indtægtskilde for Plantagen.

Skovfogedboligen blev opført i 1961, samtidigt med at skovfoged Henning Hviid Kristiansen tiltrådte som Plantagens første skovfoged.

Skovfogedboligen har været Henning Hviid Kristiansens bolig som skovfoged for Sdr. Omme Plantage, men også efter han blev pensioneret, og indtil han afgik ved døden den 1.2. 2010 efter længere tids sygdom, boede han i ejendommen. I dag tjener ejendommen som bolig for Sonja Hvid Kristiansen.

Ansvar for driften af Plantagen har bestyrelsen alle årene fra 1901 overdraget til Hedeselskabet. Den daglige ledelse af Plantagen er siden plantagens etablering blevet varetaget af 4 forskellige plantører og 3 skovfogeder med reference til en skovrider ved Hedeselskabet. Der har siden stiftelsen været

tilknyttet 6 forskellige skovridere til Plantagen.

To personer, nemlig den sidste af plantørerne, Jørgen Madsen og skovfoged Henning Hviid Kristiansen har hver især arbejdet 36 år i Plantagens tjeneste og har derfor haft en betydelig indflydelse på Plantagens tilblivelse og udvikling.

Den gennemsnitlige funktionstid for selskabets bestyrelse er relativ høj, således kan nævnes, at den første bestyrelse havde en gennemsnitlig funktionstid på 25½ år. I den nuværende bestyrelse har proprietær Knud Erik Pedersen en særlig lang funktionstid, idet han blev indvalgt i bestyrelsen helt tilbage i 1971. I en længere periode indtil juni 2009 har han virket som næstformand. I selskabets nye vedtægter er der fastsat en aldersgrænse på 75 år for formand og næstformand, hvorfor han nu er trådt tilbage som næstformand, men fortsætter som bestyrelsesmedlem.

Sognerådsformand Herman Laugesen, Sønder Omme er det bestyrelsesmedlem der har den længste funktionstid – indtil nu – nemlig 50 år. Han virkede i perioden 1940 og indtil sin død 1990. I flere perioder som næstformand og i kortere periode som formand.

Planteskolen var i de første mange år indtil 1961 placeret forskellige steder i Plantagen. Herefter blev Planteskolen samlet på et 1,5 ha stort areal nord for Plantørgården, hvor der samtidig blev etableret vandingsanlæg. Arealet er senere udvidet med 0,7 ha til i alt 2,2 ha.

Træartsvalget i Planteskolen var de første mange år begrænset til nåletræer, men senere holdt løvtræerne også deres indtog. Planterne er anvendt i Plantagen, men også solgt til andre plantager. De fleste

nåletræsplanter er solgt som 4-årige eller sagt i plantesprog 2/2, dvs. efter 2 år i frø bed har ud prikling fundet sted, og her har planterne så udviklet sig de næste 2 år.

Den årlige produktion af salgsbare planter udgjorde op gennem 90'erne 190.000 planter fordelt med 175.000 nåletræer og 15.000 løvtræer. Udviklingen har imidlertid bevirket, at det ikke længere var rentabilitet i at opretholde en egen produktion. Bestyrelsen besluttede derfor at ophøre med produktionen, og i stedet udleje planteskolen. Planteskolen har derfor siden 1995 været udlejet.

Da den første driftsplan blev udarbejdet i 1967 viste arealopgørelsen, at der var store arealer der endnu ikke var forynget. Størstedelen af disse bevoksninger var anlagt med bjergfyr umiddelbart efter 2. verdenskrig og problemet var nu at få udnyttet disse bevoksninger og konverteret til mere værdifulde træarter. Salgsprisen for effekterne kunne for mange bevoksningers vedkommende ikke dække udgifterne til skovning og udkørsel – og slet ikke den efterfølgende udgift til genplantning. Resultatet var, at man lod langt de fleste bevoksninger stå urørte – en uholdbar løsning

Heldigvis for Sønder Omme Plantage begyndte institutioner og virksomheder i begyndelsen af 80'erne at investere i fyringsanlæg til flis og halm. Plantagen var med fra den første begyndelse, idet plantagen fik afsætningsmuligheder til Statsfængslet ved Sønder Omme, der hidtil alene havde opvarmet Institutionen med olie, men fra 1979 blev der investeret i et nyt fyringsanlæg til flis og halm.

En helt ny produktionsform begynder nu at tage form. Takket være flisen er der nu kun ubetydelige arealer tilbage med gl. bjergfyr. Betydelige arealer er konverteret til værdifulde træarter som sitka, skovfyr, lærk og rødgran. Uden flisen ville det økonomisk have været uoverkommeligt for Sønder omme Plantage at skabe denne værdifulde fornyelse

Den 4. maj 1967 brændte 55 ha i Plantagens nordlige del vest for Juellingsholmvejen. Stednavne i dette område af Plantagen minder os den dag i dag om branden. Afdeling 29 er benævnt "Det afbrændte", ligesom de øst-vest-gående veje i området er benævnt "Den "Brede Brandlinie Vest og Brede Brandlinie Øst". Plantagen var forsikret for såvel vedmasse som gentilplantning og den samlede forsikringssum på 96 tkr. viste sig at kunne dække udgifterne til gentilplantning. Efter branden blev vejene udbedret, og der blev anlagt et 15 m bredt nord-syd-gående brandbælte.

Sønder Omme Plantage er ikke gået ram forbi i forbindelse med stormfald. Men det er først i de sidste 30 år det har været kritisk for plantagen, i takt med en stigende bevoksningshøjde. De rigtig store stormfald i 1967 og 1981 medførte således ikke større stormfald i Plantagen. Til gengæld blev orkanen den 3. og 4. december 1999 en katastrofe for Plantagen. Århundredets værste orkan med vindstød på op til 50 m/sek anrettede massive ødelæggelser på bygninger og skove. Til trods for at Sønder Omme Plantage befandt sig i den nordligste udkant af december-orkanens bælte, væltede der 4-5 års normal hugst svarende til 20.000 – 25.000 m³, fordelt på ca. 200 ha eller næsten ¼ af Plantagen. Orkanen rettede den største skade i den del af Plantagen, der ligger øst for Juellingsholmvejen, fordi Plantagens gamle bevoksninger fortrinsvis fandtes her.

Ifølge DMI er Orkaner og orkanagtige storme (dvs. Vindhastigheder over 28,5 m/s eller 103 km/time) ved de danske kyster hyppigst i vinterhalvåret (25 % af alle vinde kommer fra vest) og optræder i gennemsnit hvert 3. til 4. år. Antal dage med hård vind varierer fra 30 dage inde i landet til 170 dage ved Skagen. I december 1999 ramte den hidtil værste orkan store dele af landet – herunder også Sdr. Omme Plantage. Enkelte steder blev der målt middelvind over 40 m/s (næsten 150 km/t) Og der var vindstød over 50 m/s (omkring 150 km/t).

Der er en tendens til flere kraftige storme i Danmark. Siden 1971 og til i dag (39 år) har der været 14 orkaner og orkanagtige storme. Det er ligeså mange som i de foregående 80 år. Omfattende skader optræder erfaringsmæssigt når middelvinden er oppe i nærheden af orkanstyrke, 30 – 32 m/s.

Ændring af A/S-kapital og vedtægter

På et bestyrelsesmøde den 13. marts 1974 blev det vedtaget som følge af en ny aktieselskabslov at foreslå generalforsamlingen, at aktiekapitalen blev udvidet til det dobbelte (200 kr.) ved udstedelse af fondsaktier. Samtidig blev skovrider og selskabets sekretær anmodet om at udarbejde udkast til nye vedtægter under hensyn til de krav som den nye aktieselskabslov stillede. Under dette arbejde opstod der overvejelser om selskabets fremtidige status. Skulle selskabet videreføres som anpartsselskab (en ny selskabsmodel), ligesom man var betænkelig ved, om selskabet fremover kunne opfylde eksisterende og fremtidige lovgivningskrav til aktiekapitalstørrelse.

Efter flere indgående drøftelser i bestyrelsen, blev det besluttet, at indstille salg af Plantagen til godkendelse på Selskabets ordinære generalforsamling den 17. september 1975. Bestyrelsen indstillede, at Plantagen blev afhændet til Hedeselskabet for 1.425.000 kr. (egenkapitalen udgjorde 1.014 tkr.) og samtidig aktieselskabet opløst ved solvent likvidation. På generalforsamlingen var der flertal for at afhænde Plantagen som indstillet af bestyrelsen, men endelig beslutning kunne ikke tages da 2/3 af aktiekapitalen ikke var repræsenteret. Der blev derfor indkaldt til en ekstraordinær generalforsamling den 18. november 1975, hvor forslaget kunne vedtages når mindst $\frac{3}{4}$ af de repræsenterede stemmer stemte for forslaget. Der var repræsenteret 176 stemmer. For at effektuere et salg af Plantagen skulle der således være 132 stemmer for forslaget, men da kun 101 stemte for forslaget (63 imod – og 12 blanke), blev forslaget ikke vedtaget.

På en efterfølgende ekstraordinær generalforsamling den 9. december 1975 blev nye vedtægter vedtaget som følge af en ny aktieselskabslov fra 1973. Samtidig blev en ny formålsparagraf vedtaget med følgende ordlyd: Selskabets formål er drift af Sønder Omme Plantage og dermed beslægtet virksomhed.

Formanden for selskabet amtmand Wamberg ønskede 2 år senere at udtræde af bestyrelsen og som ny formand blev kriminalassistent Knud Erik Skovfoged valgt. Han var formand indtil han afgik ved døden i 1997, hvor konsul Jes Langager blev valgt som ny formand indtil 2007. I dag er direktør Kjeld Bodholdt selskabets formand.

Den 20.6. 1984 besluttede generalforsamlingen at forhøje aktiekapitalen ved opskrivning af aktier fra kr. 200 til kr. 250 pr. aktie i lighed med 1979-emissionen, idet en ny aktieselskabslov med virkning fra 1.1. 1985 krævede mindst kr. 300.000 i aktiekapital.

Den 17. juni 1992 blev aktierne igen opskrevet denne gang fra kr. 250 til kr. 500 som følge af, at der nu var krav om en aktiekapital på mindst kr. 500.000.

Senest har Aktieselskabet Sønder Omme Plantage fået nye vedtægter vedtaget på generalforsamlingerne den 14.5. og 16.6. 2009.

Bestyrelsen ønskede at modernisere og ajourføre Selskabets vedtægter, der blandt andet betyder, at Billund og Vejle Kommune, samt Hedeselskabets ret til at udpege et bestyrelsesmedlem er udgået af de nye vedtægter. Bestyrelsen var på forhånd i dialog med alle 3 instanser angående ændringen, der må betegnes som historisk, idet alle 3 instanser har haft en vedtægtsbestemt ret til at udpege et bestyrelsesmedlem helt tilbage fra Selskabets stiftelse i 1901 – altså i 108 år.

I forbindelse med vedtagelse af nye vedtægter blev det samtidig besluttet at reducere antallet af bestyrelsesmedlemmer fra 9 til 7, der alle vælges af generalforsamlingen, hvilket bestyrelsen anser for mere tidssvarende.

På den ekstraordinære generalforsamling den 16.6. udgik 3 medlemmer af bestyrelsen, nemlig de 2 der blev indstillet af Vejle og Billund Kommuner, samt 1 medlem indstillet af Hedeselskabet, hvorfor der skulle vælges 1 nyt bestyrelsesmedlem. Valgt blev en af de lokale aktionærer, Inge Ib Pedersen, Sønder Omme, der hidtil i 23 år har været Billund Kommunes (tidligere Grindsted Kommunes) repræsentant i bestyrelsen.

På samme generalforsamlinger blev det ligeledes besluttet at nedskrive aktiekapitalen med beholdningen af egne aktier 98 stk. fra kr. 617.000 til kr. 568.000.

Selskabets økonomi.

Gennem alle årene har det været forskellige bestyrelses politik, at det årlige overskud skulle bruges til tilplantning og fornyelse af plantagen. Med andre ord har økonomien skullet hvile i sig selv. Altså at det, der evt. kommer ud af det økonomiske, skal gå til en fortsat forbedring af Plantagen. Der er aldrig satset på, at Plantagen skulle give overskud, men at der skulle være en sund udvikling med et godt samspil mellem skovhugst og tilplantning.

Det har været muligt bl.a. på grund af at

- Bestyrelsen har udvist en effektiv drift af plantagen
- Selskabet ikke har stiftet gæld
- Der aldrig er udbetalt udbytte
- Bestyrelsen og direktøren er ulønnet

Med vedtagelse af en ny driftsplan for perioden 2008 – 2018 er det overordnede mål, at sikre en høj produktions- og handelsværdi samtidig med der tages hensyn til natur- og herlighedsværdierne. (se i øvrigt afsnittet med driftsplan 2008 - 2018). Driftsafkastet geninvesteres i etablering og pleje af kultur og naturarealer for at sikre produktions- og værditilvæksten. Et evt. overskud derefter geninvesteres ikke nødvendigvis i driften.

Alvorligt frygtede økonomiske konsekvenser i kølvandet af stormfaldet i 1999 er gjort til skamme, idet oprydning og gentilplantning af de berørte arealer er afsluttet, uden at det har været behov for at optage lån til formålet.

Aktieselskabet har i dag en relativ stor egenkapital og et betydeligt likviditetsberedskab (se i øvrigt årsrapporten). Selskabet hviler således på et særdeles sundt økonomisk grundlag og er derfor godt rustet til at tackle fremtidige udfordringer

-----

Links til oversigter med

- formænd
- bestyrelsesmedlemmer
- skovridere, skovfogeder og plantører

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.